

ספר משלי פרק ט פסוקים א-ט

- (א) חֲכָמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה:
(ב) טְבַחָה טְבַחָה מְסַכָּה יֵינָה אֶף עָרְכָה שְׁלֻחָנָה:
(ג) שְׁלֻחָה נְעֻרְתֶיהָ תִקְרָא עַל גְּפִי מְרָמִי קָרַת:
(ד) מִי פָתִי יִסֵּר הִנֵּה חָסֵר לֵב אָמְרָה לוֹ:

ביאור הגר"א - משלי פרק ט פסוק א

חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה חכמות כי ג' חכמות הן כמ"ש לעיל וכולן אחד לכן אמר חכמות ביתה הוא ידוע בסוד בחכמה יבנה בית והוא ג' דרגין כמ"ש לעיל בית יסוד תקרה וכן ג' ספירין שכל א' כולל ג' וכן בג' עלמין שמים וארץ ואויר והן אמ"ש והיא כוללן בחלופין ועיין בז"ח ריש שיה"ש והוא ב' ראשית נקודא בהיכלא וכן ראש בית כמ"ש לעיל וראש הוא ד' חותמות שנחתם בהן שמים וארץ כמ"ש בישעיה והנשאר מהן הוא בית וכן הנשאר מעקידת מחכמה עם קוצו של יו"ד שהוא חכמה ובית הוא הנשאר מעתה או ותמלא מלואת וז"ש בחכמה יבנה בית. חצבה עמודיה אלו שבע עמודין שהעולם עומד עליהם האמורים בריש פרשה ועתה ישראל גומר ומלת' גומר:

ביאור הגר"א - משלי פרק ט פסוק ב

טבחה טבחה מסכה יינה הן ג' דרגין של התורה מקרא משנה גמרא טבחה טבחה מסכה הוא מקרא משנה כמ"ש לכו לחמו בלחמי ושתו בייך מסכתי שהן אכילה ושתיה ואמר מסכה יינה שהרוצה לשתות יין הוא מערב חזק ברפה וכמ"ש בייך התיירו לערב כו' מפני שמשביח הענין שהמשנה כולל כמה דינים שבתורה במשנה א' כמו סמיכה שכל אחת כתובה בפ' לבדה ובמשנה כוללן בחד ואמרו כל הקרבנות טעונין סמיכה חוץ כו' וכן דיני נזיקין כל אחת כתובה בפ' בפ"ע ובמשנה כוללן ד' אבות נזיקין כו' וכן י"ג דברים נאמר בנבלת עוף טהור וכמ"ש למה נקרא שמם סופרים שעושיין התורה ספורות ספורות רק שאין להורות מן המשנה כמ"ש "כל המורה הלכה כו'" וזהו אף ערכה שולחנה הוא הגמרא ששם היא ערכה השולחן כל הדינין כמ"ש במכילתא אשר תשים לפניהם כשולחן ערוך כו'. ולכן אמר אף ערכה כו' כמ"ש אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי כו' והן הג' דרגין של הדעת והוא כנגד מה שאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצרתי אף עשיתי ועשיתי הוא הגמרא והנקרא בשמי ולכבודי היא חכמה בנתה ביתה ואמר טבחה אחר חצבה לפי שהוא מתפשט בהן והן ט' וז' כמ"ש לעיל:

ביאור הגר"א - משלי פרק ט פסוק ג

שלחה נעורותיה - הן משה ואהרן ומרים וכל הנביאים כמ"ש "ואשלח את משה ואהרן

ומרים" ואשלח את כל עבדי הנביאים ואמרו¹ "נמשלו הנביאים לנשים כו'." תקרא כמ"ש

1. שיר השירים רבה על פרק א פסוק ח: "היפה בנשים" – היפה שבנביאים, המעולה שבנביאים, אמר רבי יוסי בר ירמיה למה נמשלו הנביאים בנשים, מה אשה אינה מתביישת לתבוע צרכי ביתה מבעלה כך הנביאים אינם מתביישים לתבוע צרכיהן של ישראל מאביהם שבשמים. וראה בתורה תמימה הערות שיר השירים פרק א הערה קיז: טעם הדבר משום דלכך אינה מתביישת לתבוע צרכי הבית מבעלה משום דיודעת היא דצרכי הבית נוגעים גם לו, כך יודעים הנביאים שצרכי ישראל הם נוגעים כביכול גם להקב"ה, כי ישראל וקוב"ה חד הוא:

מסכת ברכות דף לא עמוד ב

ואמר רבי אלעזר: חנה הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר: "ותתפלל על ה'" – מלמד, שהטיחה דברים כלפי מעלה. ואמר רבי אלעזר: אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר: (מלכים א' י"ח) "ואתה הסבת את לבם אחרנית." אמר רבי שמואל בר רבי יצחק: מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו – [דף לב עמוד א] – דכתיב: (מיכה ד') ואשר הרעתי.

מיכה פרק ד פסוק ו: פִּיּוֹם הַהוּא נָאִם יִקְוֶה אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנְדָּחָה אֶקְבְּצָה וְאֶשֶׁר הִרְעֵתִי:

ספר נפש החיים – שער ב – פרק יב

ולכן ארז"ל (ברכות ס"ג א') "כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו." והענין כי מלבד זה הצער שנעשה למעלה כשמקבל עונשו ביסורים ר"ל. אין ערוך ודמיון כלל זה הצער של מעלה נגד עוצם הצער שגורם למעלה בעת עשותו העון ר"ל. כענין הבן יקר שנתפתה ביינו ונפל לארץ ונשבר מפרקתו וגופו והוא מסוכן. והוא עצמו אינו מרגיש אז כלל סכנת נפשו. כמ"ש (משלי כ"ג) "הכוני כל חליתי הלמוני כל ידעתי." אמנם אביו לבו מתמרמר מאד ע"ז וכאשר הרופאי קשרו השברי' והניחו רטי' ותחבושת מסמנים חריפים. והבן מר צורח על הכאב שלו מהסמני' החריפי' האוכלי' בשרו.

ועם כי אביו מצטער לצעקתו ורבות אנחותיו עתה, אין ערוך כלל הצער של עתה נגד הצער והיגון הראשון שהיה לאביו בעת שנפל ושיבר עצמותיו אשר כמעט נתיאש מחייו אז. כן ממש ע"ז האופן הוא ענין העון ר"ל. שבעת שהאדם עושהו הוא גורם למעלה צער גדול ועצום לאין ערוך. והאדם עצמו אינו מרגיש אז בזה כלל. ולא ידע כי בנפשו הוא. כי הוא נחשב אז כמת ח"ו כמאמרם ז"ל (בר"פ מי שמתו) "רשעים בחייהם קרויים מתים." ויש עונות שעל ידיהם נפשו נכרתה ח"ו לגמרי מהתקשרות חבל הקדושה. אבל הוא ית"ש אב הרחמן, כביכול בצרתו לו צער. ומרוב רחמיו וחסדיו ית"ש שולח לו יסורין אשר המה רטיה ותחבושת למרק עונו, ואז האדם מרגיש כאב יסוריו ומצטער. ובזה מתעורר ג"כ צער למעלה כנ"ל.

אמנם אין ערוך כלל זה הצער נגד הצער שגורם למעלה בעת עשותו העון ח"ו. ולכן כשכל תכלית תפלת האדם לפניו ית"ש להסיר מעליו צערו, הוא רק על הצער של מעלה המשתתף עמו בצערו. ושב ומתחרט באמת על עונו שגורם על ידו הצער של מעלה, אז היסורין מסתלקין מעליו. ולא עוד אלא שמוודין לו כמדתו וכופלין לו פרנסתו. נגד הב' מיני צער שגורם למעלה ועתה מתחרט על שניהם. זדונות מתהפכין לו לזכויות: והוא שדרו"ל בחנה (ברכות ל"א ב') "והיא מרת נפש ותתפלל על ה'" – שהטיחה דברי' כלפי מעלה. ר"ל הגם שהיא עצמה היתה מרת נפש עכ"ז השליכה צערה מנגד ולא אכפת לה להתפלל ע"ז כלל. אלא שהטיחה דברי תפלתה לפניו ית"ש על הצער של מעלה הנעשה מחמת שהיא שרויה עתה בצער. ולכן אמרו שם שגם משה הטיח דברי' כלפי מעלה כו' אל תקרי אל ה' אלא על ה'. ולפי פשוטו מי הכריחם לרז"ל לדרוש אל תקרי ולומר שהטיח דברים כלפי מעלה. אמנם למעליותא הוא דדרשו הכי וכמ"ש. (ואת פני מבין להבין עד"ז

לעיל הלא חכמה תקרא כו' ואמר בנביאים קרא כמ"ש קרא בגרון כו'. על גפי סוד הדעת כמ"ש כי עוף השמים גו' ובעל כנפים גו' שש כנפים שש כנפים לאחד. מרומי קרת שהן חו"ב כמ"ש למעלה בראש מרומים לפי קרת והן למעלה למעלה:

מ"ש שם עוד שגם אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנא' "ואתה הסבות את לבם אחורנית" (מלכים א' י"ח). והוא כענין צור לבבי וכו'. וע' זוהר תרומה קכ"ח ריש ע"ב. וכמ"ש (ישעיה נ') ובפשעכם שולחה אמכם. השיב אחור ימינו. זהו ואתה הסבות את לבם אחורנית. וכן מפורש בפע"ח שער הק"ש פ"ח ע"ש):
ואם בענין תפלת היחיד על צערו. צריך שתהא כוונתו רק צורך גבוה לבד. כ"ש במטבע ברכות התפלה הקבועה וסדורה מאנשי הכנסי' הקדושים. ודאי ראוי שלא לכוין בהם כלל צורך עצמו הנראה מפשוטם. אלא צורך גבוה לבד. להמשיך תוספת רבוי ברכה וקדושה להעולמות מצד התחברותו ית"ש אליהם, כמש"ל באורך:

ואף שגם רז"ל אמרו (ערובין ס"ה א') יכולני לפטור כל העול' מדין תפלה שנא' שכורת ולא מיינן. ומה נאמר עתה בדורות הללו. אשר כל איש הוא ששוכב בראש חבל ובלב ימים כל הימים מעול יגיעת הפרנסות. ולזאת אין איש שם על לב לפנות לבו ומחשבתו מבלבולי טרדותיו העצומי' בהבלי זה העולם השפל. להכין עצמו לקראת אלקיו ית"ש. עכ"ז ודאי שכל א' לפי שכלו והשגתו. מחוייב לשית עצות בנפשו ולבקש תחבולות מלחמת מצוה. להמלט מבלבול המחשבות אשר לא טהורים שתתחונן דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי. כי עבודת התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן שהיה תלוי כולו במחשבתו של הכהן. שבמחשבתו היה יכול לפגלו. וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מתעלה לריח ניחוח לפניו ית"ש: